

Damir Kontrec, dipl. iur., sudac Županijskog suda u Varaždinu

Javni bilježnici u Republici Hrvatskoj kao povjerenici sudova u ostavinskom postupku

Donošenjem Zakona o nasljeđivanju 2003. godine javni bilježnici su u Republici Hrvatskoj dobili mogućnost da kao povjerenici ostavinskog suda provode ostavinski postupak. U ostavinskom postupku javni bilježnik ima sve ovlasti koje ima i sud, time da javni bilježnik nije ovlašten donositi rješenje o prekidu postupka i upućivanja na parnicu u slučaju spora. Kontrolu rada i zakonitost provođenja ostavinskog postupka kod javnog bilježnika provodi ostavinski sud povodom prigovora protiv rješenja o nasljeđivanju donesenog od strane javnog bilježnika. Prenošanjem nadležnosti u ostavinskom postupku s redovnih sudova na javne bilježnike učinjen je korak u rasterećenju redovnih sudova od nespornih predmeta, kakvi su u pravilu ostavinski predmeti. U radu se daje i kratak povijesni prikaz uloge koju su javni bilježnici imali u ostavinskom postupku prema odredbama Zakona o sudskom vanparničnom zakonu iz 1934. godine, a isto tako daje se komparativni prikaz nadležnosti za vodenje ostavinskog postupka i ulozi javnih bilježnika u tom postupku u zemljama koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije.

Ključne riječi: javni bilježnik, ostavinski postupak, ostavinski sud, povjerenik suda

1. Uvod

Svaka fizička osoba se u svom životu neizbježno susreće s potrebom vodenja ili sudjelovanja u ostavinskom postupku. Ostavinski postupak kao izvanparnični postupak u pravilu nije sporan, a u slučaju spora sva sporna pitanja rješavaju se u parničnom postupku. Do 2003. godine vodenje ostavinskih postupaka u Republici Hrvatskoj bilo je u isključivoj nadležnosti redovnih sudova (općinski sudovi), a od 3. listopada 2003. godine javni bilježnici ponovno su dobili mogućnost da vode ostavinske postupke kao povjerenici suda.

Prenošenje nadležnosti u ostavinskom postupku sa sudova na javne bilježnike nije bilo najbolje primljeno u svim sredinama, čak bi se moglo reći da je bilo i otpora u nekim sredinama. Često puta uz obrazloženje da suci na tim sudovima više neće imati što raditi, da neće moći postići sudačku „normu“, da sudovi gube predmete s kojima nije bilo previše problema (niti posla) itd. No s druge strane potpuno je jasno svakom objektivnom analitičaru ove materije da je prenošenjem nadležnosti u ostavinskim postupcima sa sudova na javne bilježnike došlo do stvarnog rasterećenja sudova, tako da se sudovi više ne bave nespornim predmetima, kakvi su u pravilu ostavinski predmeti, ali su istovremeno stvorene pretpostavke da se kadrovski potencijali sudova koriste za rješavanje sporova i spornih predmeta na sudovima.

U ovom radu će se dati kratak povijesni prikaz sudjelovanja javnih bilježnika u ostavinskom postupku za vrijeme stare Jugoslavije, odnosno vodenja ostavinskih postupka na sudovima nakon II. svjetskog rata. Isto tako obraditi će se aktualna pitanja sudjelovanja javnih bilježnika u ostavinskom postupku u Republici Hrvatskoj u skladu s odredbama sada važećeg Zakona o nasljeđivanju¹, time da je dat i komparativni prikaz nadležnosti za vodenje ostavinskih postupaka i ulozi javnih bilježnika u ostavinskom postupku u zemljama s prostora bivše Jugoslavije.

2. Pravni izvori nasljednog prava u Republici Hrvatskoj

Kada se govori o pravnim izvorima, tada se mora poći od temeljnog pravnog akta Ustava Republike Hrvatske² koji u čl. 48. st. 4. **jamči pravo nasljeđivanja**.

Uz Ustav izvori nasljednog prava mogu biti i međunarodni ugovori čija ugovorna strana je Republika Hrvatska i to nakon što ugovor bude sklopljen, potvrđen i objavljen na način na koji se objavljuju zakoni³. Pošto međunarodni ugovor bude sklopljen, potvrđen i objavljen na zakonom propisani način, norme međunarodnog ugovora postaju dijelom pravnog poretka Republike Hrvatske.

Sljedeći vrlo važan pravni izvor je ZN, koji predstavlja kodifikaciju materijalnog i procesnog nasljednog prava u Republici Hrvatskoj, no postoji i cijeli niz drugih zakona koji na određeni način imaju utjecaja ili dodira s nasljednim pravom, kao što su Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima⁴, Obiteljski zakon⁵, Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima⁶, Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine⁷, Zakon o obveznim odnosima⁸, Zakon o šumama⁹, Zakon o poljoprivrednom zemljištu¹⁰, Zakon o zaštiti prirode¹¹, Zakon o javnom bilježništvu¹² itd.

Prema odredbi čl. 175. st. 1. ZN ostavinski postupak je izvanparnični postupak, dok se prema st. 2. u ostavinskom postupku na odgovarajući način primjenjuju odredbe Zakona

² Narodne novine br. 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., dalje Ustav.

³ Zakon o sklapanju i izvršavanju međunarodnih ugovora, Narodne novine br. 28/96.

⁴ Narodne novine br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., dalje ZV.

⁵ Narodne novine br. 116/03., 17/04., 136/04., 107/07, dalje ObZ.

⁶ Narodne novine br. 167/03., 79/07.

⁷ Narodne novine br. 92/96., 39/99., 42/99., 92/99., 43/00., 131/00., 27/01., 65/01., 118/01., 80/02., 81/02.

⁸ Narodne novine br. 35/05., 41/08., dalje ZOO.

⁹ Narodne novine br. 140/05., 82/06., 129/08.

¹⁰ Narodne novine br. 152/08.

¹¹ Narodne novine br. 70/05., 139/08.

¹² Narodne novine br. 78/93., 29/94., 162/98., 16/07, dalje ZJB.

¹ Narodne novine br. 48/03., 163/03., 35/05., dalje ZN.

o parničnom postupku^{13, 14}, pa i taj zakon predstavlja važan izvor postupovnog nasljednog prava. Za pitanje nadležnosti za vođenje ostavinskog postupka u slučaju kada je ostavitelj strani državljanin ili osoba bez državljanstva bitan je i preuzeti Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima¹⁵.

Kao dopunski pravni izvori nasljednog prava u Republici Hrvatskoj mogu se navesti sudska i sada javnobilježnička praksa, kao pravna znanost.

3. Javni bilježnici kao sudski povjerenici prema Zakonu o sudskom vanparničnom postupku iz 1934. godine

Sudjelovanje javnih bilježnika u ostavinskom postupku kao povjerenika suda nije novost uvedena ZN. Čak suprotno moglo bi se reći da se zakonodavac vratio na neka rješenja koja su bila propisana u Zakonu u sudskom vanparničnom postupku iz 1934. godine i Uvodnom zakonu za Zakon o sudskom vanparničnom postupku¹⁶. U paragrafu 4. ZSVP tako je bilo propisano da sud može javnom bilježniku, ako je to u interesu stranaka, naložiti da kao sudski povjerenik izvrši određene sudske radnje u vanparničnim pravnim stvarima, koje ne zavise od prethodne sudske odluke.

U literaturi iz tog vremena može se pročitati da je položaj javnih bilježnika u organizaciji pravosuđa bio trovrstan. Javni bilježnik kao osoba javnog povjerenja imao je u prvom redu svoj vlastiti službeni djelokrug, bio je ovlašten da sastavlja privatne isprave i zastupa stranke, naravno u ograničenoj mjeri, te na kraju imao je službeni djelokrug kao sudski povjerenik.¹⁷

Djelokrug rada javnih bilježnika kao sudskih povjerenika bio je propisan odredbama par. 221.-226. i par. 235. Zakona o javnim bilježnicima¹⁸. U redovni djelokrug javnog bilježnika kao sudskog povjerenika spadalo je provođenje ostavinskih rasprava (par. 221. Zakona o javnim bilježnicima, odnosno par. 31. ZSVP), pri čemu je sud imao mogućnost samo iz važnih razloga odlučiti da sam provede ostavinsku raspravu. Ostavinski sud je bio dužan povjeriti vođenje ostavinske rasprave javnom bilježniku (par. 31. st.1. ZSVP), tamo gdje isti postoji, u kom slučaju javni bilježnik je imao prvo vršiti sve radnje u postupku koje bi provodio i sam ostavinski sud. U st. 2. istog paragrafa bili su propisani izuzeci od pravila da provođenje ostavinskih rasprava spada u redovni djelokrug javnih bilježnika, pa je tako bilo određeno da nasljednici

¹³ Narodne novine br. 53/91., 91/92., 113/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., dalje ZPP.

¹⁴ Donošenjem Zakona o nasljeđivanju 1955. godine (objavljen u Službenom listu FNRJ br. 20/1955.) prestala je potreba za korištenjem pravnih pravila iz ranijeg Zakona o sudskom vanparničnom postupku (od 24. srpnja 1934.) i Uvodnog zakona za Zakon o sudskom vanparničnom postupku (od 26. srpnja 1934.) koja su se do stupanja na snagu tog zakona primjenjivala pod uvjetima iz čl. 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije (navedeno stajalište izraženo u knjiži Kreč Milan – Pavić Đuro, Komentar Zakona o nasljeđivanju (sa sudskom praksom), Narodne novine, Zagreb, 1964. g., str. 578.

¹⁵ Službeni list SFRJ br. 43/82. 72/82; Narodne novine br. 53/91.

¹⁶ Zakon je objavljen u Sl. novinama 175-XLV od 1. kolovoza 1934. godine (dalje ZVSP), a u Republici Hrvatskoj se pravna pravila tog Zakona primjenjuju i nadalje u izvanparničnim postupcima za koje nisu doneseni posebni zakoni na temelju Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine (Narodne novine br. 73/91) koji glasi: Pravni propisi (zakoni, uredbi, naredbe, pravilnici i dr.) koji su bili na snazi na dan 6. travnja 1941. godine primjenjivat će se u Republici Hrvatskoj kao pravna pravila. Pravna pravila iz st. 1. ovoga članka primjenjivat će se ukoliko su, sukladno posebnim propisima, do dana stupanja na snagu ovoga zakona, primjenjivana u Republici Hrvatskoj (čl. 1.). Pravna pravila sadržana u propisima iz članka 1. ovoga zakona primjenjivat će se na odnose koji nisu uređeni važećim propisima Republike Hrvatske ukoliko su u skladu s Ustavom i zakonima Republike Hrvatske (čl. 2.). Ovaj zakon stupa na snagu danom objave u Narodnim novinama (čl. 3.).

¹⁷ Žilić Franjo - dr. Šantek Miroslav, Zakon o sudskom vanparničnom postupku (vanparnični postupak) i Uvodni zakon za Zakon o sudskom vanparničnom postupku s tumačem i sudskim rješenjima te stvarnim kazalom, Tipografija d.d., Zagreb 1934. g., str. 179.

¹⁸ Službene novine od 26. rujna 1930. br. 220-LXXVII.

mogu sami provesti ostavinsku raspravu ako je među njima barem jedan diplomirani pravnik i ako to kod suda svi sporazumno traže u roku od 15 dana od dana kada su od suda ili javnog bilježnika bili obaviješteni o smrti ostavitelja. U takvom slučaju ostavinski sud je bio dužan narediti javnom bilježniku kojem je bilo povjereno vođenje ostavinske rasprave da vrati ostavinski spis. No, ukoliko nasljednici nisu u roku od mjesec dana, koji rok se mogao i produžiti, podnijeli dokaz suda da je provedena ostavinska rasprava, tada je sud imao mogućnost ponovno povjeriti provođenje ostavinske rasprave javnom bilježniku.

Treba istaći da se samo povjeravanje vršilo dostavom smrtoznice od strane suda javnom bilježniku. Sud je prema par. 222. st. 1. Zakona o javnim bilježnicima mogao odlučiti, iz važnih razloga, da sam provede ostavinsku raspravu, odnosno oduzeti javnom bilježniku daljnje provođenje ostavinske rasprave. Takav zaključak o oduzimanju posta javnom bilježniku morao je imati obrazloženje, koje se dostavljalo javnom bilježniku i nasljednicima, s pravom na izjavljivanje žalbe (rekursa).

Bitno je naglasiti da su prema par. 32. st. 2. i par. 33. ZSVP javni bilježnici bili ovlašteni sastaviti smrtoznicu, ako takvu smrtoznicu nije stavio ranije netko drugi.

Dakle, javni bilježnici su prema odredbama Zakona o javnim bilježnicima i ZSVP bili ovlašteni provoditi ostavinske rasprave kao sudski povjerenici i takva je praksa vrijedila na području Republike Hrvatske do 1943. godine, kada je ukinuta institucija notarijata (odnosno javnih bilježnika).

4. Ostavinski postupak u razdoblju od 1945.- 2003. g.

U vrijeme stvaranja socijalističkog društvenog uređenja u bivšoj Jugoslaviji nije došlo do ukidanja nasljeđivanja. U literaturi se tako govori da nasljednopravno uređenje nakon II. svjetskog rata ima tri različita razvojna razdoblja.¹⁹

Prvo razdoblje započinje sa stvaranjem nove države (socijalističke Jugoslavije) i traje do stupanja na snagu Zakona o nasljeđivanju iz 1955. godine²⁰. U tom periodu nasljeđivanje nije bilo regulirano novim zakonskim propisima, pa su postojale ogromne praznine, za čije su popunjavanje dolazila do primjene pravna pravila nasljednog prava stare Jugoslavije, u skladu s čl. 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije²¹. U tom periodu sudovi su imali značajnu ulogu, zbog postojanja pravnih praznina, pa se afirmirala sudska praksa kao izvor nasljednog prava.

Drugo razdoblje započinje sa stupanjem na snagu saveznog Zakona o nasljeđivanju (10. srpnja 1955. godine) i traje do prenošenja nadležnosti za donošenje materijalno-pravnih normi koje reguliraju pitanje nasljeđivanja na socijalističke republike i autonomne pokrajine 30. 1971. godine. Zakon o nasljeđivanju iz 1955. godine nasljeđivanje je uređivao po načelima jedinstvenosti nasljednopravnog uređenja, nasljeđivanja uslijed smrti fizičkih osoba, obavezne univerzalne sukucije, ravnopravnosti kod nasljeđivanja, zatvorenog broja pravnih osnova nasljeđivanja, stjecanja *ipso iure*, te retroaktivnosti primjene normi tog Zakona.

Treća pak razvojna faza je trajala od stupanja na snagu Amandmana XXX i XXXI na Ustav SFRJ 30. lipnja 1971. godine i trajala je sve do osamostaljenja Republike Hrvatske, budući je tim amandmanima prenesena nadležnost u pogledu nasljeđivanja sa savezne razine na republičku. U tom periodu su bivše republike samostalno uređivale pitanje nasljeđivanja, time da je vođenje ostavinskog postupka bilo u isključivoj nadležnosti sudova.

¹⁹ Čuček i Nedić, Nasljedno pravo, Informator, Zagreb, 1993. godina, str. 21-26.

²⁰ Službeni list FNRJ br. 20/1955.

²¹ Službeni list FNRJ br. 20/1946.

Gleda same nadležnosti propisi SR Bosne i Hercegovine, SR Crne Gore, SR Hrvatske, SAP Kosova i SAP Vojvodine propisivali su nadležnost suda te republike odnosno pokrajine za vođenje ostavinskog postupka ako je ostavitelj svoje posljednje prebivalište imao u toj republici (*forum domicilii*), time da su tada ti sudovi bili nadležni za raspravljane ostavinske mase bez obzira gdje se nalazila na području SFRJ, a isto tako sudovi tih republika bili su nadležni za raspravu pokretnina koje su se nalazile u inozemstvu, dok je u pogledu nekretnina nadležnost bila samo supsidijarna, ako po normama koje su vrijedile u toj stranoj državi nije za vođenje ostavinskog postupka bio nadležan organ te druge države.

S druge pak strane SR Makedonija, SR Slovenija i SR Srbija imali drugačiji pristup određivanju nadležnosti za vođenje ostavinskog postupka prema pravilu da su sudovi tih republika bili nadležni za vođenje ostavinskih postupaka uvijek u pogledu onoga što se od ostavinske mase nalazilo na teritoriju odnosno republike (*forum rei sitae*), bez obzira na to gdje je ostavitelj imao prebivalište, time da su sudovi tih republika bili supsidijarno nadležni za vođenje ostavinskih postupaka kada je ostavitelj bio državljanin te republike (*forum patriae*).^{22 23}

Već je rečeno da je u SR Hrvatskoj bio preuzet raniji savezni Zakon o nasljeđivanju od 1971. godine kao republički i taj se propis primjenjivao sve do donošenja novog ZN 2003. godine. U tom periodu sudovi su bili nadležni za vođenje ostavinskih postupaka, no postojala je mogućnost da ostavinu raspravi i upravni organ. Primjerice Zakon o komasaciji SR Hrvatske²⁴ je određivao da se u svrhu sređivanja vlasničkih odnosa u postupku komasacije mogu provoditi diobe suvlasničke zajednice, urediti mede, a ostavine raspraviti prema sporazumu stranaka (čl. 17. st. 2. tog Zakona).

U vrijeme važenja navedenog Zakona o nasljeđivanju ostavinski postupak, kao posebna vrsta izvanparničnog postupka, je imao sljedeće karakteristike:

- oficioznost (ostavinski postupak se provodi po službenoj dužnosti),
- inkvizitornost (ostavinski sud je bio dužan utvrditi sve činjenice i raspraviti sva pitanja o kojima ovisi odluka),
- nije se inzistiralo na kontradiktornosti, usmenosti i neposrednosti (u ostavinskom postupku stranka je mogla svoju izjavu dati pismenim putem),
- stranke nisu morale kontradiktorno raspraviti neku spornu činjenicu ili sporno pitanje),
- supsidijarno su se primjenjivale odredbe parničnog postupka, sporna pitanja trebala su se prethodno riješiti u parnici (pravilo da se radi spora oko činjenica stranku čije je pravo manje vjerojatno upućuje na parnicu),
- radilo se o dvostupanjskom postupku (protiv odluke ostavinskog suda bila je dozvoljena žalba),
- posebna zaštita je trebala biti pružena nesposobnim osobama (radi zaštite njihovih prava),
- te su stranke u ostavinskom postupku same snosile svoje troškove postupka.²⁵

Treba naglasiti da se u samom tekstu zakonu ne govori o ostavinskom postupku, već o postupku za ostavinsku raspravu. Sam pojam ostavinskog postupka širi je od pojma ostavinske rasprave, koja predstavlja centralni dio

ostavinskog postupka, pri čemu svi postupci nisu nužno morali doći do faze ostavinske rasprave, ukoliko bi primjerice zbog nepostojanja ostavinske imovine ranije došlo do obustave postupka.

Prema nekim autorima kad zakon govori o postupku za ostavinsku raspravu (ostavinski postupak), onda se pod tim pojmom treba uzeti cjelokupna djelatnost ostavinskog suda koju on obavlja u svrhu da se ostavina umrle osobe raspravi, kao i sve one radnje koje sud poduzima u toku postupka i poslije njegova dovršetka, kojima je svrha da se donesene odluke provedu u život (upis rješenja o nasljeđivanju u zemljišne knjige, predaja ostavine bez nasljednika narodnog odboru i sl.)²⁶.

U svakom slučaju u ostavinskom postupku sud je bio dužan prema odredbi čl. 173. Zakona o nasljeđivanju utvrditi tko su nasljednici umrloga, koja imovina čini ostavinsku imovinu ostavitelja, te koja prava iz ostavine pripadaju nasljednicima, zapisovnicima i drugim osobama.

Navedeni Zakon o nasljeđivanju u Republici Hrvatskoj se primjenjivao do početka primjene novog ZN, tj. do 3. listopada 2003. godine (čl. 259. st. 1. ZN).²⁷

5. Javni bilježnici kao povjerenici suda u ostavinskom postupku prema Zakonu o nasljeđivanju iz 2003. godine

5.1. Odredbe Zakona o javnom bilježništvu o javnim bilježnicima kao povjerenicima sudova i drugih vlasti

Već je u osnovnom tekstu ZJB u glavi XIII. pod naslovom „Javni bilježnici kao povjerenici sudova i drugih vlasti“ načelno bilo određeno koje poslove javni bilježnici mogu obavljati kao povjerenici sudova i drugih vlasti, kao i pravni položaj javnih bilježnika kao povjerenika sudova i drugih vlasti. Tako je u čl. 2. ZJB propisano da se javnobilježnička služba sastoji i od obavljanja postupaka na nalogu sudova ili drugih tijela određenih zakonom, dok je u čl. 156. ZJB propisano da će se ovlasti javnih bilježnika u provedbi ostavinske rasprave urediti zakonom kojim će se urediti ostavinski postupak. Iz navedenog vidljivo je da je trebalo čekati deset godina da se donese novi ZN, a koji je u konačnici regulirao pitanje sudjelovanja javnih bilježnika u ostavinskom postupku u Republici Hrvatskoj.²⁸

5.2. Karakteristike ostavinskog postupka kao izvanparničnog postupka

Prema odredbi čl. 175. st. 1. ZN ostavinski postupak je izvanparnični postupak, dok je u st. 2. određeno da ako nije drugačije određeno da se u ostavinskom postupku primjenjuju odredbe ZPP-a. To zapravo znači da se u ostavinskom postupku, u pravilu, postupa po pravilima ZN, a ukoliko nešto ne bi bilo propisano ZN, tada se na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZPP.

Predmet ostavinskog postupka određuje odredba čl. 174. ZN u kojoj je propisano da se u ostavinskom postupku utvrđuje tko su ostaviteljevi nasljednici, što čini ostavinu te koja prava glede ostavine pripadaju nasljednicima, zapisovnicima i drugim osobama.

Ostavinski postupak je posebna vrsta izvanparničnog postupka, različit od parničnog u sljedećem. U izvanparničnom postupku procesni instituti se mogu elastičnije primjenjivati i tumačiti, često puta se izvanparnični postupci pokreću po službenoj dužnosti odnosno pokreće ih sam

²⁶ Vidi bilješku pod 14, str. 574.

²⁷ Čl. 259. st. 1. ZN glasi: Danom primjene ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o nasljeđivanju („Narodne novine“, broj 52/71., 47/78. i 56/00.).

²⁸ Opširnije o javnim bilježnicima kao povjerenicima suda ostavinskom postupku vidi članku: Matko Ruždjak Jožica, Javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku, u: Crnić J., Dika M., Hrvatinić B., Ječević O., Josipović T., Koharić Z., Matko Ruždjak J., Novô nasljednopravno uređenje, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 145-168, ista autorica Novo nasljednopravno uređenje i javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku, u knjizi Liber amicorum. Građansko pravo u razvoju, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., str. 747-772

²² Vidi bilješku pod 19, str. 386-390.

²³ Opširnije o nasljednom pravu u SFRJ vidi u Blagojević T. Borislav, Nasledno pravo u Jugoslaviji, prava republika i pokrajina, Savremena administracija, Beograd, 1988., str. 15-40; isto u Blagojević T. Borislav, Antić B. Oliver, Nasledno pravo, Naučna knjiga, Beograd, 1988., str. 14-49.

²⁴ Narodne novine SRH, br. 10/79.

²⁵ Vidi bilješku pod 19., str. 385.

sud, pravila o stranačkoj i procesnoj sposobnosti znatno šira u odnosu na parnični postupak, u izvanparničnom postupku moguće postupanje i samo s jednom strankom, pravni lijekovi devolutivno-remonstrativne prirode²⁹. Upravo gore navedene karakteristike ima i ostavinski postupak prema odredbama ZN.

5.3. Nadležnost i povjeravanje vođenja ostavinskog postupka javnom bilježniku

Tijekom ostavinskog postupka javni bilježnik kao povjerenik suda pazi da prava stranaka budu što prije utvrđena i osigurana, a osobito mora paziti na zaštitu i ostvarivanje prava maloljetnih osoba, duševno bolesnih osoba, odnosno osoba koje zbog nekih drugih osobnih svojstava i okolnosti nisu sposobne same brinuti se o svim pravima.

U čl. 176. st. 1. ZN propisano je da se ostavinski postupak u prvom stupnju provodi pred općinskim sudom, odnosno **pred javnim bilježnikom kao povjerenikom suda**, time da kod općinskog suda, prema st. 2. ostavinski postupak provodi sudac pojedinac ili sudski savjetnik.

Da bi javni bilježnik došao u situaciju da provodi ostavinski postupak, tada je potrebno u smislu odredbe čl. 176. st.

3. ZN da **sud povjeri javnom bilježniku provođenje ostavinskog postupka, te da mu dostavi smrtovnicu.**

Javni bilježnik prema st. 4. istog članka ima ista ovlaštenja, te može poduzimati sve radnje u postupku, kao sudac, odnosno sudski savjetnik, te donositi sve odluke osim onih za koje je ZN drukčije propisano.

U ostavinskom postupku stranke ne mogu mijenjati nadležnost suda (čl. 179. ZN), pa to ne mogu niti pred javnim bilježnikom kao povjerenikom suda.

U čl. 177. ZN propisana su pravila o **mjesnoj nadležnosti**, pa se mjesna nadležnost određuje po sljedećim pravilima:

- prije svega mjesno je nadležan sud na čijem je području ostavitelj u vrijeme smrti imao **prebivalište** (st. 1.),

- ako ostavitelj u vrijeme smrti nije imao prebivalište u Republici Hrvatskoj, mjesno je nadležan sud na čijem je području ostavitelj u vrijeme smrti imao **boravište** (st. 2.),

- ako ostavitelj u vrijeme smrti u Republici Hrvatskoj nije imao niti prebivalište, niti boravište, mjesno je nadležan sud na čijem se području nalazi **pretežni dio njegove ostavine** u Republici Hrvatskoj (st. 3.),

- ako se nijedan dio ostavine ne nalazi u Republici Hrvatskoj, mjesno nadležan je sud gdje je **ostavitelj upisan u knjigu državljana** (st. 4.).

Javni bilježnik kao povjerenik suda provodi ostavinske postupke u predmetu koji mu dostavi mjesno nadležan sud, a taj sud pak povjerava provođenje ostavinske rasprave onim javnim bilježnicima čije je službeno područje na području mjesne nadležnosti tog općinskog suda (čl. 29. ZJB govori o službenom sjedištu, a čl. 30. ZJB o službenom području

poslovanja javnog bilježnika)³⁰.

Treba naglasiti da je Zakonom o izmjenama i dopunama ZN³¹ došlo do brisanja odredbe čl. 240. ZN. Naime, u toj odredbi bilo je propisano da je predsjednik općinskog suda ovlašten da nakon ocjene stanja u svom sudu (primjerice broja sudaca, savjetnika i pripravnika, broja i duljine trajanja zaostalih predmeta i slično) po svojoj ocjeni sve ili određeni broj ostavinskih predmeta povjeriti na rad javnim bilježnicima sa sjedištem kancelarija u sjedištu konkretnog suda. Ta odredba je pak bila u protivnosti s odredbom čl. 176. st. 3. ZN prema kojoj je sud trebao povjeriti javnom bilježniku provođenje ostavinskog postupka i dostaviti mu smrtovnicu.³² Sasvim je sigurno ova neusklađenost na samom početku uzrokovala da su na nekim sudovima tumačili da ne moraju sve ostavinske predmete povjeriti u rad javnim bilježnicima.

Određene nedoumice u praksi može izazivati činjenica da je od 1. siječnja 2009. godine došlo do reorganizacije prvostupajskih općinskih sudova, da sada umjesto 107 postoji 67 općinskih sudova³³, pa da li ta reorganizacija utječe na povjeravanje poslova u ostavinskim predmetima javnim bilježnicima. Primjerice da li ostavinski predmet u kojem je ostavitelj imao posljednje prebivalište u Bednji (ranije područje Općinskog suda u Ivancu, a sada Stalne službe u Ivancu, Općinskog suda u Varaždinu), se može dodijeliti u rad javnom bilježniku u Ludbreg (što je sada teritorijalna nadležnost istog općinskog suda, ali druge stalne službe). Kako su stalne službe zadržale svoju stvarnu i mjesnu nadležnost, koju su imale i dosada, čini nam se da bi se ostavinski predmeti trebali i nadalje povjeravati u rad sukladno nadležnosti suda, odnosno stalne službe. Odlukom ministra pravosuđa klasa: 700-01/08-01/1875, urbroj: 514-03-01-08-1 od 24. listopada 2008. godine u toč. II. određeno je da stalne službe iz toč. I. iste odluke rješavaju predmete iz nadležnosti općinskog suda sukladno čl. 18. Zakona o sudovima³⁴, osim predmeta ovjera i apostilla.

³⁰ Čl. 29. ZJB glasi: Službeno sjedište na području za koje je imenovan javni bilježnik određuje Ministarstvo, a na temelju prethodno pribavljenog mišljenja Komore (st. 1.) Javni bilježnik mora u mjestu koje mu je određeno kao službeno sjedište imati svoj ured (st. 2.). U većim gradovima javnom bilježniku može kao službeno sjedište biti dodijeljen određeni dio grada (st. 3.). Javni bilježnik ne smije bez dozvole Ministarstva imati više pisarnica niti urečovne dane održavati izvan svog sjedišta (st. 4.).

Čl. 30. ZJB glasi: Službeno područje javnog bilježnika je područje zakonom određenog suda na kojemu on ima svoje sjedište osim: ako Ministarstvo za pojedini slučaj drukčije ne odredi (st. 1.). Djelatnost sastavljanja i ovjere isprava javni bilježnik smije obavljati samo na svom službenom području, osim ako osobito opravdani interesi stranke ne opravdavaju poduzimanje neke radnje izvan tog područja (st. 2.) javni bilježnik dužan je obavijestiti Komoru o svakom slučaju obavljanja službenih radnji izvan svog područja (st. 3.). Obavljanje javnobilježničkih poslova izvan službenog područja ne utječe na valjanost poduzetih radnji. Isprave koje je javni bilježnik sastavio izvan svog područja imaju snagu javnih isprava (st. 4.). Javni bilježnik ne smije obavljati službene radnje izvan Republike Hrvatske. Radnje poduzete izvan Republike Hrvatske nemaju snagu javnobilježničkih radnji (st. 5.).

³¹ Narodne novine br. 163/2003.

³² Crnić-Jadranko, Končić Ana Marija, Zakon o nasljedivanju, s komentarom i sudskom praksom, Organizator, Zagreb, 2005, str. 472-473.

³³ Zakon o područjima i sjedištima sudova (Narodne novine br. 85/08.).

³⁴ Zakon o sudovima, Narodne novine br. 150/05., 16/07., 113/08. Čl. 18. Zakona o sudovima glasi: Pored nadležnosti propisane drugim zakonima, općinski sudovi rješavaju: 1. izvanparnične i ovršne predmete, ako rješavanje tih predmeta nije povjereno drugom sudu, 2. ostavinske predmete, zemljišnoknjižne predmete i vode zemljišne knjige, 3. o priznanju i ovrsi odluka stranih sudova, 4. obavljaju poslove međunarodne pravne pomoći u postupcima iz svoje nadležnosti (st. 1.). Općinski sudovi rješavaju u svim predmetima iz članka 3. stavka 2. ovoga Zakona koji nisu stavljani u djelokrug nekoga drug suda ili javnog bilježnika (st. 2.). U kaznenim predmetima protiv vojnih osoba, vojnih službenika i vojnih namještenika u službi u oružanim snagama za kaznena djela u obavljanju službe, za kaznena djela iz nadležnosti općinskih sudova, sude općinski sudovi s potpunom nadležnošću (st. 3.).

²⁹ Triva Siniša, Bežajac Velimir, Dika Mihajlo, Gradansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1986., g., str. 45-47.

5.4. Prethodne radnje

Smrtnovicu sastavlja matičar nadležan za upis činjenice smrti u maticu umrlih, te matičar dostavlja smrtnovicu sudu ili predaje istu osobi na čiji je zahtjev istu sastavio (čl. 192. st. 1. ZN). Kod toga se prema st. 2. istog članka smrtnovica sastavlja na temelju podataka iz matice umrlih, podataka dobivenih od srodnika umrlog, odnosno od osoba s kojima je umrli živio. Ukoliko bi smrtnovica bila nepotpuna ili je sudu dostavljen samo izvadak iz matice umrlih, tada bi sud trebao na ostavinskoj raspravi utvrditi podatke koje treba sadržavati smrtnovica (st. 3.), dok prema st. 4. smrtnovica ima dokaznu snagu javne isprave samo glede podataka koji su preuzeti iz matice umrlih.

Čl. 193. propisuje sadržaj smrtnovnice, pri čemu treba razlikovati podatke koji su obavezni, od podataka koji se navodi ako za to postoji mogućnost. Prema st. 1. navedenog članka u smrtnovnicu se obavezno unosi prezime i ime ostavitelja, po mogućnosti jedinstveni matični broj građana, ime jednog od njegovih roditelja, zanimanje ostavitelja, datum rođenja i državljanstvo, a za ostavitelja koji je bio u braku i prezime koje je imao prije braka. Isto tako u smrtnovnicu se unosi dan, mjesec, godina, a po mogućnosti i sat smrti ostavitelja, te mjesto u kojemu je ostavitelj imao prebivalište, odnosno boravište. U st. 2. pak istog članka propisani su podaci koji će se unijeti u smrtnovicu ako je to moguće, a to su prezime i ime, datum rođenja, zanimanje, prebivalište odnosno boravište ostaviteljeva bračnog druga, bračne, izvanbračne i posvojene djece, podaci o ostalim srodnicima koji bi mogli biti pozvani na nasljedstvo, kao i osobe koje bi bile pozvane na nasljedstvo na temelju oporuke, mjesto gdje se nalazi imovina, da li je ostavitelj ostavio oporuku, gdje se oporuka nalazi, ako je ostavio usmenu oporuku ime, prezime i adresu prebivališta svjedoka usmene oporuke, očekuje li se rođenje djeteta, datum i mjesto smrti bračnog druga ili ostavitelja ili koje druge osobe koja bi bila pozvana na nasljedstvo.

Može se zamijetiti da često smrtnovnice nisu sastavljene na gore opisani način, već ostavinski sud, a često puta javni bilježnik kao povjerenik suda mora nadopunjavati podatke iz smrtnovnice, a kako bi mogao raspraviti ostavinsku imovinu i provesti ostavinski postupak.

Nadležni općinski sud, nakon što zaprimi smrtnovicu ili izvadak iz matice umrlih, odnosno s njima izjednačenu ispravu, po službenoj dužnosti pokreće ostavinski postupak (čl. 210. ZN), a što u praksi znači da formira spis. Prije dostave spisa javnom bilježniku na svom području, ostavinski sud je dužan provjeriti svoju nadležnost (čl. 211. ZN). Ukoliko se ne utvrdi da bi sud bio nenadležan za postupanje, ostavinski spis se dostavlja javnom bilježniku.

U praksi nekih općinskih sudova, prije dostave spisa javnom bilježniku, pribavljaju se po službenoj dužnosti podaci iz zemljišnoknjižnog odjela istog suda, ukoliko je u smrtnovnici načnato da ostavitelj posjeduje nekretnine koje bi trebalo raspraviti u ostavinskom postupku. Time se u velikoj mjeri skraćuje vrijeme koje naknadno bilo potrebno za pribavu tih podataka od strane samih stranaka u ostavinskom postupku od nadležnih sudova.

Treba dodati da ostavinski sud može prije dostave ostavinskog predmeta javnom bilježniku provesti popis ostaviteljeve imovine, posebice kad se ne zna postoje li nasljednici ili gdje borave, kad su nasljednici osobe koje zbog malodobnosti, duševne bolesti ili drugih okolnosti ne mogu same voditi brigu o svojim pravima i interesima, ili u drugim opravdanim slučajevima, a popis će sud narediti i na zahtjev ostaviteljevih nasljednika, zapisovnika ili vjerovnika (čl. 194. st. 1. i 2. ZN). Kao prethodnu radnju popis obavlja sudski službenik, javni bilježnik kojeg odredi sudac ili sudski savjetnik, time da kod

popisa moraju biti nazočne dvije punoljetne osobe, a po potrebi i vještak. Popis ostaviteljeve imovine može se obaviti i prije samog pokretanja ostavinskog postupka, u kom slučaju sud može popis povjeriti javnom bilježniku.

5.5. Osiguranje ostavine

Kod osiguranja ostavine ZN propisuje predaju stvari na čuvanje (čl. 199. ZN), postavljanje privremenog skrbnika ostavine (čl. 200. ZN), pečaćenje ostavine (čl. 201. ZN) i privremene mjere radi osiguranja stvari i prava iz ostavine (čl. 202. ZN).

Općenito se može reći da se stvari mogu predati na čuvanje u iznimnim i hitnim slučajevima, radi zaštite prava nasljednika i zaštite ostavinske imovine i to kad nijedan od nasljednika nije sposoban upravljati ostavinom ili dijelom ostavine, a nemaju zakonskog zastupnika, kad su nasljednici nepoznati ili odsutni i kad postoje druge okolnosti koje nalažu oprez. Ovu mjeru osiguranja može odrediti i drugi sud, ne samo ostavinski.

→ Privremeni skrbnik ostavine postavlja se kad su nasljednici nepoznati ili nepoznatog boravišta, nedostupni ili u drugim slučajevima kad je to potrebno, time da postoji mogućnost da se privremeni skrbnik ostavine postavi i kad su nasljednici poznati, ali među njima nema suglasnosti glede upravljanja ostavinom. Rješenje o postavljanju privremenog skrbnika može donijeti ostavinski sud, odnosno javni bilježnik tijekom ostavinskog postupka, time da se protiv rješenja javnog bilježnika o postavljanju privremenog zastupnika može izjaviti prigovor. Složili bi se sa stajalištem da u slučaju kada je uložena žalba ili prigovora na rješenja javnog bilježnika o postavljanju privremenog zastupnika, da tada prestaje nesporni karakter ostavinskog postupka, te da ostavinski sud, nakon odlučivanja o prigovoru, odnosno žalbi predmet više ne bi trebao vraćati javnom bilježniku.³⁵

→ Pečaćenje je mjera koja je usmjerena na zaštitu ostavinske imovine i prava nasljednika, a sastoji se u tome da se prostorije u kojima su stvari koje čine ostavinsku imovinu zapečate, dakle zatvore, tako da iste ne budu nikome dostupne. U tom slučaju skidanje pečat bi se moglo izvršiti tijekom ostavinskog postupka.

Privremene mjere se mogu odrediti i tijekom ostavinskog postupka na zahtjev stranke ako učini vjerojatnim opasnost da bi se bez takve mjere promijenilo postojeće stanje ili da je ona potrebna radi sprečavanja nasilja ili radi sprečavanja nenadoknadive štete. U tom slučaju mogu se odrediti privremene mjere koje propisuje Ovršni zakon.³⁶

5.6. Ostavinska rasprava

Ako iz podataka smrtnovnice proizlazi da pokojni ostavitelj nije ostavio ostavinu, odnosno da je ostavitelj ostavio samo pokretnine za koje nasljednici ne traže raspravu, tada će se u smislu čl. 211. ZN donijeti rješenje da se ne provodi ostavinska rasprava.

Ukoliko pak iz smrtnovnice i priloženih podataka proizlazi da pokojni ostavitelj ima ostavinu, prva radnja koju će poduzeti javni bilježnik je određivanje ročišta i otpremanje poziva strankama.

Što se tiče načina pozivanja stranaka u ostavinskom postupku, ovdje se na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZPP. Specifičnost poziva u ostavinskom postupku je u tome da se u pozivu stranke mogu pozvati da dostave sve isprave o ostavini pokojnog ostavitelja, ali isto tako se u pozivu stranke moraju upozoriti da do donošenja rješenja o

³⁵ Isto stajalište Matko Ruždjak J. u Liber amicorum, vidi bilješku pod 28. str. 758.

³⁶ Narodne novine br. 57/96., 29/99., 42/00., 173/03., 194/03., 151/04., 88/05., 121/05., 67/08., dalje OZ.

nasljeđivanju mogu dati izjavu o odricanju od nasljeđstva, kao i da u slučaju ako ne dođu na ostavinsku raspravu, da se tada smatra da žele biti nasljednici. Jednako tako biti će potrebno o održavanju ostavinske rasprave obavijestiti i oporučne nasljednike (čl. 217. ZN).

U praksi su česte su situacije da se u smrtovnici navodi da se ne zna tko su nasljednici, odnosno da se ne zna ima li pokojni ostavitelj ostavinsku imovinu. Ukoliko bi se utvrdilo da se ne zna tko su nasljednici, a postoji ostavina koju je potrebno raspraviti, tada postoji mogućnost pozivanja oglasom (čl. 218. ZN). U tom slučaju javni bilježnik sačinjava oglas, te primjerak oglasa dostavlja nadležnom ostavinskom sudu, radi objave na oglasnoj ploči suda, a isto tako objavljuje se u „Narodnim novinama“. Oglasom se zapravo daje mogućnost osobama koje polažu pravo na nasljeđstvo da se, u roku od 6 mjeseci od objave oglasa, prijave sudu i da se o njihovim pravima odluči u ostavinskom postupku.

Nakon uspostave Hrvatskog upisnika oporuka (HUO)³⁷ kod Hrvatske javnobilježničke komore, jedna od dužnosti javnog bilježnika je da provjeri je li pokojni ostavitelj ostavio oporuku, koja bi bila pohranjena u HUO (čl. 203. i 208. ZN).³⁸

O samom ročištu za ostavinsku raspravu vodi se zapisnik u smislu odredbe čl. 183. ZN, pri čemu zapisnik potpisuje javni bilježnik, službenik javnog bilježnika koji je pisao zapisnik, a prisutne stranke. U praksi se zna dogoditi da pojedina stranka odbije potpisati zapisnik, pa u takvom slučaju bi zapisnik trebao sadržavati takvu konstataciju i razlog zbog čega je pojedina stranka odbila potpisati zapisnik.

Predmet ostavinske rasprave je detaljno propisan u čl. 219. ZN. Tako se prema st. 1. na ostavinskoj raspravi raspravljaju sva pitanja važna za donošenje odluke u ostavinskom postupku, a naročito glede prava na nasljeđstvo, veličinu nasljeđnog dijela i prava na zapise. U st. 2. je određeno da sud (javni bilježnik) odluku donosi pošto je zainteresiranim osobama omogućiti da daju potrebne izjave, pri čemu nije potrebno da se u svakom slučaju svakome omogućiti da se očituje o izjavama drugih zainteresiranih osoba.

Bitno je naglasiti da nitko nije dužan doći na ostavinsku raspravu. Ukoliko nasljednik ne bi došao na ostavinsku raspravu to bi trebalo značiti da isti želi biti nasljednik. Samo u slučaju da je isti dao izjavu o odricanju od nasljeđstva, moglo bi se smatrati da isti ne želi nasljeđiti.

Dužnost javnog bilježnika je da vodi računa da nasljedničke izjave budu jasne, da iste ne ostavljaju nedoumice, te da se nasljednike upozori na posljedice davanja nasljedničke izjave iz čl. 220. ZN.

Ukoliko je ostavitelj ostavio oporuku, tada je potrebno proglasiti oporuku i o tome sastaviti zapisnik, koji je sastavni dio zapisnika o ostavinskoj raspravi, u smislu odredbe čl. 203. do 209. ZN.

5.7. Vraćanje predmeta ostavinskom sudu

Daljnje postupanje javnog bilježnika u ostavinskom postupku ovisi o tome je li među nasljednicima došlo do spora oko ostavinske imovine ili ne. Ukoliko je između nasljednika došlo do spora oko nekih činjenica o kojima ovisi pravo nasljeđstvo, ili do spora oko prava na zapis ili nekog druga prava na ostavinu, ili do spora oko sastava ostavinske imovine, javni bilježnik će u zapisniku s ostavinske rasprave konstatirati u čemu je spor, uzeti potrebne izjave nasljednika glede toga, te

vratiti spis nadležnom sudu (čl. 244. st. 2. ZN).

U slučajevima iz čl. 141., 143. i 144. ZN (nasljednička zajednica, prava sunasljednika koji su živjeli ili privredivali u zajednici s ostaviteljem, te glede diobe kućanskih predmeta) javni bilježnik može donositi odluke samo uz suglasnost svih nasljednika, a ako te suglasnost nema ponovno će vratiti spis nadležnom ostavinskom sudu.

5.8. Rješenje o nasljeđivanju (djelomično rješenje, rješenje o legatu)

U svim drugim slučajevima javni bilježnik je ovlašten donijeti **rješenje o nasljeđivanju** u smislu odredbe čl. 226. ZN, koje osobito treba sadržavati utvrđenje tko je nasljednik ostavitelja, te koja su prava tim rješenjem stekli nasljednici, odnosno druge osobe. Odredbe čl. 226. ZN vrijede i u slučaju ošasne imovine. Moguće je donijeti i **djelomično rješenje o nasljeđivanju**³⁹ (čl. 231. ZN) u slučaju kad je sastav ostavine samo djelomično nesporan.

Javni bilježnik će donijeto rješenje o nasljeđivanju dostaviti svim nasljednicima i zapisovnicima, kao i osobama koje su tijekom postupka istakle zahtjev za nasljeđstvo, te u slučaju ako nije izjavljen prigovor, iskazati i pravomoćnost rješenja o nasljeđivanju.

Ako nasljednici ne osporavaju zapis, sud može i prije donošenja rješenja o nasljeđivanju, na zahtjev zapisovnika, donijeti **posebno rješenje o zapisu** (čl. 230. ZN). Nakon pravomoćnosti rješenja o nasljeđivanju, odnosno u slučaju izjavljivanja prigovora, javni bilježnik vraća spis nadležnom sudu, a kod sebe zadržava prijepis spisa (čl. 244. st. 4. ZN).

5.9. Dostava pravomoćnog rješenja o nasljeđivanju i provedba rješenja o nasljeđivanju u zemljišnoj knjizi

Javni bilježnik će donijeto rješenje o nasljeđivanju dostaviti svim nasljednicima i zapisovnicima, kao i osobama koje su tijekom postupka istakle zahtjev za nasljeđstvo, te u slučaju ako nije izjavljen prigovor, iskazati i pravomoćnost rješenja o nasljeđivanju. Rješenje o nasljeđivanju će se po pravomoćnosti dostaviti nadležnoj poreznoj upravi (čl. 227. st. 2. ZN), odnosno nadležnom zemljišnoknjižnom sudu (čl. 228. ZN).⁴⁰

U praksi su se pojavila razmišljanja ili bolje rečeno sumnje u potrebu da se u izreci rješenja o nasljeđivanju naloži provedba tog rješenja u zemljišnim knjigama, naravno u slučaju kada ostavinsku imovinu čine nekretnosti koje su upisane u zemljišnu knjigu na ime ostavitelja i koje su bile njegovo vlasništvo u času njegove smrti.

Stajalište da u rješenju o nasljeđivanju ne treba stajati nalog zemljišnoknjižnom sudu da se rješenje o nasljeđivanju provede u zemljišnoj knjizi temelji se prije svega na činjenici da u čl. 226. st. 2. ZN nije propisano da sastavni dio rješenja o nasljeđivanju mora biti navedeni nalog, pa da slijedom toga niti javni bilježnici nemaju ovlasti takav nalog staviti u izreku rješenja o nasljeđivanju.

Kod toga valja primijetiti da niti u ranijem Zakonu o nasljeđivanju i to u čl. 225. koji je propisivao sadržaj rješenja o nasljeđivanju nigdje nije bilo navedeno da izreka rješenja mora sadržavati nalog za upis prava na nekretninama u zemljišnoj knjizi. No u čl. 227. ranijeg ZN izričito je bilo propisano da kad budu podnosi dokazi o izvršenju i osiguranju obveza koje su nasljedniku naložene oporukom u korist osoba koje nisu sposobno da se same staraju o svojim poslovima ili za postizanje neke općekorisne svrhe, **sud će**

³⁷ Pravnik o Hrvatskom upisniku oporuka, Narodne novine br. 135/03, 164/04.

³⁸ U praksi se javlja dilema da li javni bilježnik mora izvršiti uvid u HUO uvijek, u svakom ostavinskom postupku ili pak samo u ostavinskim postupcima u kojima je navedeno da oporuka postoji. Čini nam se da bi uvid trebalo vršiti uvijek kada postoji ostavinska imovina, no kada u smrtovnici stoji da ostavinska imovina ne postoji, pa kada bi trebalo obustaviti postupka, ne čini nam se svrsishodnim da se vrši uvid u HUO.

³⁹ Čini nam se da se navedena mogućnost da donošenje djelomičnog rješenja o nasljeđivanju još uvijek nedovoljno koristi u praksi.

⁴⁰ Vidi općenito Konrad Damir, Provedba rješenja o nasljeđivanju u zemljišnim knjigama i o diobi i problemu u praksi, u Jelčić O., Končić A.M., Končić D., Mihalčić G., Rutić D., Sarvan D., Nekretnostne aktuelnosti zakonodavstva i prakse, Informativator Zagreb, 2008, str. 163-182.

narediti da se u zemljišnu knjigu izvrše potrebni upisi, kao i da se ovlaštenim osobama predaju pokretne stvari koje se nalaze na čuvanju kod suda. Naime, u to vrijeme bilo je potrebno, da bi se rješenje o nasljeđivanju uopće moglo provesti u zemljišnoj knjizi, da na primjerku rješenja o nasljeđivanju bude potvrda od strane nadležnih poreznih vlasti da je porez na nasljedstvo plaćen, odnosno da ne postoji obveza plaćanja tog poreza, te je to bio preduvjet za provođenje rješenja o nasljeđivanju u zemljišnoj knjizi.⁴¹

Treba isto tako istaći da i nakon početka primjene Zakona o zemljišnim knjigama⁴² od 1. siječnja 1997. godine nije bilo nikakvog spora u sudskoj praksi da se u rješenje o nasljeđivanju unosi nalog za provedbu rješenja u zemljišnoj knjizi, u slučaju ako su predmet ostavine bile nekretnine u vlasništvu ostavitelja.

I u sada važećem ZN i to u čl. 228. st. 1. propisano je da **će u rješenju o nasljeđivanju sud odrediti da se nakon pravomoćnosti rješenja o nasljeđivanju provedu u zemljišnoj knjizi potrebni upisi u skladu s pravilima zemljišnoknjižnog prava.** Upravo u navedenoj odredbi naznači se uporište za zaključak da su i javni bilježnici **dužni** u rješenje o nasljeđivanju, u slučaju kada je ostavitelj imao nekretnine u vlasništvu u času svoje smrti, unijeti nalog o provedbi tog rješenja u zemljišnoj knjizi u skladu s pravilima zemljišnoknjižnog prava. Dr. J. Crnić glede domašaja odredbe čl. 228. ZZK iznosi sljedeće: „*Teško bi bilo pretpostaviti da je ta odredba unijeta samo u „Jarpurlartističkoj namjeri“.* Ona je jasna i ne daje dvojiti da se mora unijeti u rješenje o nasljeđivanju. Ostaje pitanje čemu bi ona postojala, zašto bi se ona unosila u rješenje o nasljeđivanju ako se o njoj ne bi obavijestio zemljišnoknjižni sud kome javni bilježnik određuje (čitaj: naređuje) po članku 228. ZN da provede potrebne upise. Pokušaj da se suprotno izvede iz odredbe naprijed citiranog čl. 227. ZN o tome kome se dostavlja rješenje o nasljeđivanju, ne smatramo uspješnim.“⁴³

Iz gore navedenog može se zaključiti da i važeći ZN upućuje na primjenu pravila zemljišnoknjižnog prava glede provedbe rješenja o nasljeđivanju u zemljišnoj knjizi. U čl. 106. st. 1. ZZK je **tako propisano da se upisi u zemljišnoj knjizi provode na temelju rješenja zemljišnoknjižnog suda kojim se upis određuje i nalaže njegova provedba u zemljišnoj knjizi** (rješenje o upisu), dok u st. 2. istog članka izričito propisano da će rješenje o upisu zemljišnoknjižni sud donijeti **i kad je zemljišnoknjižni upis odredio neki drugi sud ili drugo tijelo u granicama svoje nadležnosti.** Upravo ovaj st. 2. regulira situaciju u kojoj se nalazi ostavinski sud ili javni bilježnik kao povjerenik ostavinskog suda u provođenju ostavinskog postupka.

Naime, iz čl. 226. st. 1. i 2. ZN proizlazi da se u rješenju o nasljeđivanju navode nekretnine s podacima iz zemljišnih knjiga potrebnim za upis, kao i tko je smrću ostavitelja postao njegov nasljednik i koja su prava time stečena od strane nasljednika, odnosno drugih osoba. Ukoliko se rješenjem o nasljeđivanju utvrđuju nekretnine s podacima potrebnim za upis i prava na nekretninama koja pripadaju nasljednicima, onda se sasvim sigurno radi o situaciji koju regulira čl. 106. st. 2. ZZK kada propisuje da drugo tijelo ili sud donosi odluku o zemljišnoknjižnom upisu. U protivnom ne vidimo svrhu zbog koje bi bilo potrebno u rješenju o nasljeđivanju navoditi nekretnine koje su bile u vlasništvu ostavitelja i to s podacima potrebnim za upis.

⁴¹ Upravo činjenica da je plaćanje poreza na promet (nasljedstvo) nekretnina bio preduvjet za upis u zemljišnu knjigu dovela je do toga da je veliki broj provedenih transakcija sa zemljištem ostao izvan zemljišne knjige.

⁴² Narodne novine br. 91/96., 68/98., 137/99., 114/01., 100/04., 107/07., 152/08. - dalje ZZK.

⁴³ Isto stajalište ima i dr. Jadranko Crnić u članku „Tko je javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku?“, Odvjetnik, Zagreb, br. 1-2/2008.

Isto tako, u praksi se pojavljuje dilema provodi li se rješenje o nasljeđivanju po službenoj dužnosti od strane zemljišnoknjižnog suda ili se to rješenje provodi po zahtjevu ovlaštenika, tj. nasljednika ili drugih osoba koje su stekle određena knjižna prava, odnosno prava koja se upisuju u zemljišnu knjigu. Kod toga treba prije svega istaći da prema ranijim propisima – pravnim pravilima bivšeg Zakona o zemljišnim knjigama⁴⁴ i to par. 84., nije bilo dileme o tome da se rješenje o nasljeđivanju provodi po službenoj dužnosti. Pravno pravilo paragrafa 84. je glasilo:

(1) Po službenoj se dužnosti obavljaju oni zemljišnoknjižni upisi čije su osnove u tijeku ostavinske rasprave utvrđene u obliku koji odgovara uvjetima uknjižbe, ako sudionici nisu podnijeli molbu koja odgovara postojećim zakonskim uvjetima. To će upisivanje odrediti ostavinski sud čim isprava o uručenju ostavštine dobije pravnu snagu ako se kod toga suda nalaze isprave potrebne za dopuštenje upisa, ili ako je osnova za zemljišnoknjižni upis koja odluka ostavinskog suda.

(2) Ako sudionici nisu zahtijevali suprotno, te će se naredbe po službenoj dužnosti izdati tek šest nedjelja poslije pravomoćnosti uručenja ostavštine.

(3) Prijepise, potrebne za zbirku isprava i za obavještenje poreske vlasti, stranka mora podnijeti ostavinskom sudu pravodobno. U suprotnom ti će se prijepisi po službenoj dužnosti napraviti, a za njih će se uzeti dvostruka pristojba određena za službeno ovjerene prijepise.

(4) Ako se zemljišna knjiga, u koju se upisuje, ne vodi kod ostavinskog suda, onda će taj sud zamoliti nadležni zemljišnoknjižni sud za izvršenje upisa.

I u ranijoj teoriji i praksi nije bilo nikakve dileme da se rješenje o nasljeđivanju, po pravomoćnosti, provodi u zemljišnoj knjizi po službenoj dužnosti.⁴⁵

Stajalište da se rješenje o nasljeđivanju ne provodi u zemljišnoj knjizi po službenoj dužnosti, već na zahtjev nasljednika, po našem mišljenju nije prihvatljivo i to iz sljedećih razloga. O tome kako se pokreće zemljišnoknjižni postupak propisano je u čl. 93. st. 1. ZZK. U toj odredbi primarno je propisano za pokretanje postupka načelo dispozicije, budući da je propisano da zemljišnoknjižni sud pokreće postupak samo na prijedlog stranke ili nadležnog tijela, osim kad je zakonom što drugo određeno. I iz tako stilizirane odredbe jasno proizlazi da se zemljišnoknjižni postupak može pokrenuti i na neki drugi način, dakle i po službenoj dužnosti, ukoliko je to nekim drugim zakonom propisano.

Upravo pokretanje zemljišnoknjižnog postupka po službenoj dužnosti se dešava u situaciji kada zemljišnoknjižne upise određuje neki drugi sud ili drugo tijelo (čl. 106. st. 2. i čl. 108. st. 2. ZZK).⁴⁶ Po našem mišljenju provođenje rješenja o nasljeđivanju po službenoj dužnosti proizlazi i iz odredbe čl. 228. st. 1. ZN prema kojoj će u rješenju o nasljeđivanju sud, a primjenom odredbe čl. 246. ZN treba tumačiti i javni bilježnik

⁴⁴ Do 31. prosinca 1996. godine bila su na snazi pravna pravila sadržana u:

- Zakonu o zemljišnim knjigama od 18. svibnja 1930., Službene novine br. 146-LIII/307.

- Zakonu o unutrašnjem uređenju, osnivanju i ispravljanju zemljišnih knjiga od 18. svibnja 1930., Službene novine br. 146-LIII/308.

- Zakonu o zemljišnoknjižnim diobama, otpisima i pripisima od 31. prosinca 1930., Službene novine, br. 62-XVIII/105 od 19. ožujka 1931.,

- Pravilniku za vođenje zemljišnih knjiga od 17. ožujka 1931., Službene novine br. 64-XIX/120 od 21. ožujka 1931.

sve na temelju Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine. Narodne novine br. 73/91.

⁴⁵ Isto kao pod 14, str. 739.

⁴⁶ Opširnije vidi članak – Damir Kontrec, Odlučivanje zemljišnoknjižnog suda u slučaju kada je odluku o upisu donio drugi sud ili drugo tijelo u granicama svoje nadležnosti, Godišnjak 12 Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, 2006. g., str. 467-504.

kao povjerenik suda, odrediti da se nakon pravomoćnosti rješenja o nasljeđivanju provedu u zemljišnoj knjizi potrebni upisi u skladu s pravilima zemljišnoknjižnog prava.

Stoga je za nas neprihvatljivo stajalište da se rješenje o nasljeđivanju u zemljišnoj knjizi ne bi provodilo po službenoj dužnosti. Naime, ukoliko bi se prihvatio stav da se rješenje o nasljeđivanju provodi u zemljišnoj knjizi na prijedlog nasljednika, tada se otvara cijeli niz pitanja i problema, a znatno i povećava mogućnost grešaka.

Pri tome valja upozoriti da prema odredbi čl. 112. st. 1. ZZK upis u zemljišnu knjigu može se provesti samo po **nalogu** koji je zemljišnoknjižni sud izdao u rješenju o upisu i ne drukčije nego prema sadržaju tog naloga. U st. 2. je pak propisano da ako se po stanju zemljišne knjige pokaže da neki se neki nalog ne može provesti, zemljišnoknjižni sud će po službenoj dužnosti ispraviti rješenje o upisu. Dakle, i u slučaju kada je zemljišnoknjižni upis odredio neki drugi sud ili drugo tijelo u granicama svoje nadležnosti, a javni bilježnik kao povjerenik ostavinskog suda ima tu nadležnost propisanu u ZN, mora postojati nalog za upis u zemljišnu knjigu u rješenju o nasljeđivanju, budući da u tom dijelu ostavinski sud ili javni bilježnik postupaju po pravilima zemljišnoknjižnog prava. U čl. 65. Pravilnika o unutarnjem ustroju, vođenju zemljišnih knjiga i obavljanju drugih poslova u zemljišnoknjižnim odjelima sudova⁴⁷ ⁴⁸ je pak izričito propisano što sve treba sadržavati rješenje o upisu u zemljišnu knjigu, te da se upis u zemljišnu knjigu provodi točno prema sadržaju naloga sadržanog u rješenju o upisu.

Stoga po našem mišljenju ne bi trebala postojati nikakva dilema da rješenje o nasljeđivanju, i u slučaju kada ga donosi javni bilježnik kao povjerenik suda, mora sadržavati nalog

⁴⁷ Narodne novine br. 81/97., 109/02., 123/02., 153/02., 14/05. – dalje Zemljišnoknjižni poslovnik.

⁴⁸ Čl. 65. Zemljišnoknjižnog poslovnika glasi:

Pri sastavljanju izvornika sudskog rješenja vodit će se računa da se upis u zemljišnu knjigu provodi točno prema sadržaju naloga sadržanog u rješenju (čl. 112. st. 1. ZZK). Radi toga se mora paziti na zakonske propise o obliku i vrsti knjižnih upisa (st. 1.). Rješenje mora sadržavati: 1. Oznaku katastarske općine, broj zemljišnoknjižnog uloška u kojem se ima provesti upis i zemljište. Moraju se naznačiti prostorne granice na koje je ograničeno izvršavanje služnosti (čl. 93. st. 2. ZZK), točne oznake idealnih suvlasničkih dijelova, te knjižni upisi na koje se odnosi naredeni upis. 2. Isprave na kojima se temelji upis s navodima potrebnim za utvrđivanje njihove istovjetnosti. Isprave će se ukratko označiti uputom na njihov sadržaj (npr. kupovni ugovor, isprava o cavanju založnog prava itd.), mjestom i danom, mjesecom i godinom gdje i kad su sastavljene. Ako ima više isprava jednake vrste, isprave se moraju označiti i drugim oznakama kojima se omogućuje njihovo razlikovanje. Ako se istim rješenjem određuje više upisa, za svaki će se upis posebno navesti isprava na temelju koje je upis određen. Preporučuje se da se isprave označe slovima (npr. prilog A, prilog B, itd.) koja se mogu upotrebljavati i u naredbi za dostavu. 3. Pravo ili činjenicu koju treba upisati. Bitni sadržaj prava ili činjenice treba navesti riječima koje se moraju upotrijebiti pri upisivanju. 4. Osobe u čiju će se korist provesti upis i njihove adrese. Uz imena osoba navest će se podaci iz isprava potrebni za izbjegavanje opasnosti da ih se zamijeni s drugima (primjerice: datum rođenja, matični broj, očevo ime i dr.). 5. Zakonom određenu vrstu upisa (uknjižbu, predbilježbu, činjenje vidljivim, brisanje) te utvrđivanje da se upis dopušta, a ako se rješenje donosi po službenoj dužnosti, da se upis naređuje. 6. Nalog da se u zemljišnoj knjizi provede upis točno određenog sadržaja. Ako je to potrebno, rješenje mora sadržavati i nalog da se provedu upisi koji se odnose na prvenstveni red zemljišnoknjižnog podnesaka ili na rješenje o njemu (istovremenost više zemljišnoknjižnih podnesaka, zabilježba odbijanja, zabilježba žalbe), kao i upisi koji se po službenoj dužnosti moraju provesti istodobno s dopuštenim upisom (npr. brisanje upisa provedenih nakon predbilježbe istodobno s upisom opravdanja predbilježbe, brisanje upisa provedenih nakon zabilježbe spora i sl.). 7. Ako je prijedlog u cijelosti ili djelomično odbijen, razloge odbijanja, te nalog da se odbijanje zabilježi u zemljišnoj knjizi. Ako se prijedlog djelomično odbije, dio rješenja u kojem se udovoljava prijedlogu i nalaže upis u dijelu u kojem je dopušten mora biti jasno odvojen od dijela u kojem je prijedlog djelomično odbijen i nalaže upis zabilježbe odbijanja. 8. Naredbu o dostavljanju rješenja u kojoj se navode osobe i njihove adrese, kojima se izvornici isprava i drugi prilozi moraju dostaviti te katastarski ured i porezna uprava u slučajevima kad se po službenoj dužnosti rješenja njima dostavljaju (članak 120. i 121. ZZK). Ako se rješenje dostavlja opunomoćeniku, navest će se ime opunomoćenika, a kod dostave vlastima i uredima, poslovni broj njihova spisa ako se može utvrditi. (st. 2)

(naredbu) da će se to rješenje po pravomoćnosti provesti u zemljišnoj knjizi. Čini nam se isto tako da takav zaključak proizlazi i iz odredaba čl. 244. i 246. ZN, prema kojim odredbama javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku provodi radnje i donosi odluke propisane ZN, a za rad javnog bilježnika kao sudskog povjerenika važe propisi kao i za sudove, ako odredbama ZN nije drukčije propisano.

5.10. Odbijanje povjerenog posla i oduzimanje od strane suda

Treba tome dodati da javni bilježnik ne bi smio odbiti povjerenih poslova, osim ako za to odbijanje ima opravdanih razloga, o čemu odlučuje ostavinski sud (čl. 249. st. 1. i 2. ZN), koji je prema st. 3. istog članka ovlašten obavljati nadzor nad radom javnog bilježnika.

U odredbi čl. 241. st. 2. ZN određeno je da sud može iz važnih razloga uvijek oduzeti javnom bilježniku daljnje provođenje ostavinske rasprave koje mu je povjereno i raspravu sam provesti ili povjeriti drugom javnom bilježniku, time da su u st. 3. primjerce navedeni važni razlozi za takvu odluku, pa je tako navedeno da su to nemogućnost javnog bilježnika da zbog bolesti ili kojeg drugog razloga obavlja posao, očito zanemarivanje zakonskih obveza od strane javnog bilježnika ili drugi važni razlozi po ocjeni suda. Protiv odluka o oduzimanju nije dopuštena žalba (st. 3.). U komentarima se može naći dvojba da li je zadnja odredba o uskraćivanju prava žalbe u skladu s odredbom čl. 18. Ustava prema kojoj se jamči pravo žalbe protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom ili drugim ovlaštenim tijelom.⁴⁹

5.11. Nagrada i naknada troškova za rad javnog bilježnika

Javni bilježnik za svoj rad u ostavinskom postupku ima pravo na nagradu i naknadu troškova sukladno odredbi čl. 251. i 252. ZN, sukladno odredbama Pravilnika o visini nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjerenika suda u ostavinskom postupku.⁵⁰ U praksi se često puta javlja situacija da nasljednici prigovaraju vrijednosti ostavinske imovine koju je utvrdio javni bilježnik, pa slijedom toga da li je potrebno povedena prigovora nasljednika na utvrđenu vrijednost predmeta spora prekinuti daljnje postupanje od strane javnog bilježnika i predmet uputiti ostavinskom sudu. Čini nam se da se u ovom slučaju ne radi o sporu zbog kojeg bi javni bilježnik trebao prekinuti postupanje, jer se ne radi o sporu o kojem ovisi pravo na nasljedstvo ili o tome što čini ostavinsku imovinu, pa u takvim slučajevima predmet ne bi trebalo vraćati ostavinskom sudu.⁵¹

5.12. Naknadno pronađena ostavinska imovina

Ukoliko bi se nakon pravomoćnosti rješenja o nasljeđivanju pronašla imovina koja nije obuhvaćena rješenjem o nasljeđivanju, sud, pa time ni javni bilježnik, neće ponovno provoditi ostavinsku raspravu, nego će naknadno pronađenu imovinu novim rješenjem rasporediti na temelju prije donesenog rješenja o nasljeđivanju, osim ako se neki od nasljednika odrekao nasljedstva ili svoj nasljedni dio ustupio sunasljedniku (čl. 234. st. 1. ZN). Ako prije nije bila vodena ostavinska rasprava, javni bilježnik bi je morao provesti, nakon što bi mu sud to povjerio, samo ako su pronađene nekretne ili s njima izjednačena prava (čl. 234. st. 2. ZN).

5.13. Specifičnosti ostavinskog postupka u slučaju kada je ostavitelj strani državljanin

Kada se govori o vođenju ostavinskog postupka u slučaju kada je ostavitelj strani državljanin, tada treba imati na umu i

⁴⁹ Čl. 18. Ustava Republike Hrvatske.

⁵⁰ Pravilnik o visini nagrade i naknade troškova.

⁵¹ Čl. 18. Ustava Republike Hrvatske. Čl. 18. Ustava Republike Hrvatske. Čl. 18. Ustava Republike Hrvatske.

odredbe ZRSZ. Prema odredbi čl. 72. st. 1. ZRSZ za raspravu pokretne ostavine stranog državljanina postoji isključiva nadležnost suda Republike Hrvatske ako se nekretnine nalaze u Republici Hrvatskoj. Prema st. 2. za raspravu pokretne ostavine stranog državljanina nadležan je sud Republike Hrvatske, osim ako u državi ostavitelja sud nije nadležan za raspravu pokretne imovine.

U smislu odredbe čl. 73. ZRSZ kod osoba bez državljanstva (apatrida), osoba čije se državljanstvo ne može utvrditi ili osobe koja ima status izbjeglice, isključiva nadležnost suda Republike Hrvatske postoji ako se nekretnina nalazi na teritoriju Republike Hrvatske. Prema st. 2. za raspravu pokretne ostavine osoba navedenih u st. 1., nadležnost suda Republike Hrvatske postoji ako se pokretne nalaze u Republici Hrvatskoj, ili ako je ostavitelj u vrijeme smrti imao prebivalište u Republici Hrvatskoj.

Javni bilježnici trebaju posebno voditi računa da u rješenjima o nasljeđivanju ne raspoređuju nekretnine koje se nalaze na teritoriju druge države, ali isto tako treba voditi računa kod nasljeđivanja stranaca u Republici Hrvatskoj da postoje posebni propisi koji sprečavaju stjecanje prava vlasništva strana na određenim nekretninama. Primjerice čl. 52. st. 2. Zakona o šumama izričito propisuje da strane fizičke i pravne osobe ne mogu stjecati pravo vlasništva na šumama i šumskom zemljištu, osim ako međunarodnim ugovorom nije drukčije određeno. Isto tako čl. 113. st. 1. i 2. Zakona o zaštiti prirode propisano da se vlasništvo na nekretninama u zaštićenim područjima može stjecati pod uvjetima propisanim tim Zakonom i drugim zakonima, a da strane pravne ili fizičke osobe ne mogu stjecati pravo vlasništva na nekretninama u zaštićenim područjima, osim ako međunarodnim ugovorom nije što drugo određeno. Prema odredbi čl. 5. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama⁵² na pomorskom dobru ne može se stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi, te građevine i drugi objekti na pomorskom dobru koji su trajno povezani s pomorskim dobrom smatraju se pripadnošću pomorskog dobra. Kod toga glede pomorskog dobra nema nikakve razlike između domaćih i stranih državljana.

O tome da li je nešto šuma jasno bi trebalo proizlaziti iz posjedovnice zemljišne knjige. Pitanje pak da li je nešto zaštićeni dio prirode može se jedino dokazivati odgovarajućom potvrdom Ministarstva kulture, koje vodi evidenciju o takvom pravnom režimu zemljišta.⁵³

6. Predstavlja li prenošenje nadležnosti u ostavinskim postupcima na javne bilježnike rasterećenje redovnih sudova

Koliko nam je poznato od 2003. godine pa do danas nije napravljena jedna sustavna analiza koliki broj ostavinskih predmeta su proveli javni bilježnici, u kojem broju predmeta je izjavljen prigovor protiv rješenja javnih bilježnika, koliko dugo je trajao postupka kod javnog bilježnika. Stoga ćemo na ovom mjestu samo kratko ponoviti rezultate jednog istraživanja koje je provedeno na jednoj mikrolokaciji, na Općinskom sudu u Varaždinu u periodu od početka primjene ZN, pa do sredine siječnja 2005. godine.⁵⁴

U navedenom periodu javni bilježnicima je povjereno ukupno

1382 ostavinska predmeta, pri čemu je 58,67 % predmeta riješeno u roku od 30 dana, a u daljnjih 30 dana još 30,53 %, odnosno ukupno u roku od 60 dana od dana povjeravanja 89,20 %. Prosječno vrijeme trajanja predmeta koji su pravomoćno okončani kod javnih bilježnika iznosilo je u tom periodu 34,39 dana.

U svega 16 predmeta došlo je do spora, zbog kojeg je javni bilježnik vratio predmet sudu, time da je u tom periodu prigovor bio izjavljen u svega 4 predmeta, što zapravo potvrđuje tezu da su ostavinski postupci u pravilu nesporne naravi.

No, ono što je najbitnije, u promatranom periodu statistički su se oslobodila 2,09 suca, koji više nisu morali raditi te predmete, te je to rasterećenje imalo direktnog utjecaja na broj riješenih parničnih, ovršnih i drugih predmeta koji su ostali na sudu. Stoga je po našem mišljenju prenošenjem nadležnosti u ostavinskim postupcima sa sudova na javne bilježnike došlo do stvarnog rasterećenja prvostupanjskih općinskih sudova.

7. Komparativni prikaz nadležnosti za vođenje ostavinskih postupaka

7.1. Republika Slovenija

Republika Slovenija nasljedno pravo, procesno i materijalno, ima regulirano u Zakonu o dedovanju⁵⁵. U 162. tog Zakona propisano je da u ostavinskom postupku sud utvrđuje tko su nasljednici ostavitelja, što čini ostavinsku imovinu i koja prava pripadaju nasljednicima, zapisovnicima i drugim osobama. U 168. st. 1. istog Zakona propisano je da ostavinsku raspravu provodi stvarno nadležni sud, dok je u st. 2. propisano da sve odluke tijekom ostavinskog postupka donosi sudac pojedinac. Iz navedenog je vidljivo da se Slovenija još uvijek nije odlučila da prenese nadležnost za vođenje ostavinskih postupaka na javnih bilježnike, iako javni bilježnici djeluju u Sloveniji već 15-tak godina.⁵⁶

7.2. Republika Srbija

U Srbiji se javni bilježnici tek uvode, pa je razumljivo da je nadležnost za vođenje ostavinskih postupaka u nadležnosti sudova. Kod toga su materijalno pravne odredbe o nasljeđivanju propisane u Zakonu o nasljeđivanju⁵⁷, dok su procesne odredbe propisane Zakonom o vanparničnom postupku⁵⁸.

U odredbi čl. 87. Zakona o vanparničnom postupku propisano je da u ostavinskom postupku sud utvrđuje tko su nasljednici umrlog, koja imovina čini njegovu ostavinu i koja prava iz ostavine pripadaju nasljednicima, legatarima i drugim osobama. Prema čl. 88. st. 1. istog Zakona za raspravljanje ostavine mjesno je nadležan sud na čijem je području ostavitelj u vrijeme smrti imao prebivalište odnosno boravište (ostavinski sud), time da prema st. 2. istog članka ako ostavitelj u vrijeme smrti nije imao ni prebivalište ni boravište na teritoriju Republike Srbije, tada je nadležan sud na čijem se području nalazi pretežni dio imovine ostavitelja.

Treba naglasiti da postoji namjera da se u Srbiji uvede javno bilježništvo, pri čemu tek treba vidjeti da li će javni bilježnici dobiti nadležnost i za vođenje ostavinskih postupaka.

⁵² Narodne novine br. 158/03, 141/06.

⁵³ Novi Zakon o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 152/08) u čl. 2. st. 2. izričito propisuje da strane fizičke i pravne osobe ne mogu stjecati pravo vlasništva na poljoprivrednom zemljištu na temelju pravnog posla, što bi pak značilo da bi drugi osnovi stjecanja bili dopušteni. Raniji Zakon o poljoprivrednom zemljištu izričito je propisivao u čl. 1. st. 3. da strane fizičke i pravne osobe ne mogu biti nositelji vlasničkih ovlaštenja na poljoprivrednom zemljištu.

⁵⁴ Opširnije vidi Kontrec Damir. Predstavlja li prenošenje nadležnosti za vođenje ostavinskih postupaka javnim bilježnicima stvarno rasterećenje općinskih sudova. Informator br. 5324 od 16. ožujka 2005. godine. isti članak objavljen u časopisu Javni bilježnik br. 20/2005., str. 7-11

⁵⁵ Uradni list SR Slovenije br. 15/76, 23/78. Uradni list Republike Slovenije br. 17/91, 13/94., 40/94., 82/94., 117/00., 67/01., 83/01.

⁵⁶ Zakon o notariatu, Uradni list Republike Slovenije br. 13/94., 48/94., 82/94., 41/95., 83/01., 73/04., 98/05., 17/06., 115/06., 2/07., 33/07., 45/08.

⁵⁷ Službeni glasnik Republike Srbije br. 46/95.

⁵⁸ Službeni glasnik SR Srbije br. 25/82., 48/88., Službeni glasnik Republike Srbije br. 46/95., 18/05.

7.3. Republika Makedonija

U Republici Makedoniji javni bilježnici (notari) imaju gotovo iste ovlasti glede vođenja ostavinskih postupaka, kao i javni bilježnici u Republici Hrvatskoj.

7.4. Republika Crna Gora**7.5. Bosna i Hercegovina****7.5.1. Federacija BiH**

Posebno je zanimljiva situacija u Bosni i Hercegovini, obzirom na postojanje javnobilježničke službe, ali postojanja tri entiteta i situacije da svaki entitet može predmetnu materiju regulirati na različite načine.

U Federaciji BiH

7.5.2. Republika Srpska

Republika Srpska je pak u području prenošenja nadležnosti za vođenje ostavinskih postupaka na javne bilježnike učinila prvi korak.

7.5.3. Distrikt Brčko**8. Umjesto zaključka**

Javni bilježnici kao povjerenici sudova u ostavinskim postupcima su po našem mišljenju opravdali povjerenje zakonodavca, te su pridonijeli rasterećenju redovnih sudova od nespornih predmeta, a čime je omogućeno da se suci bave pravim, spornim predmetima. Javni bilježnici moraju paziti da im vođenje ostavinskih predmeta ne postane rutinski posao, jer se u tim postupcima odlučuje o imovinskim pravima nasljednika. No, povjeravanje vođenja ostavinskih postupaka javnim bilježnicima nije išlo brzo, proteklo je deset godina od donošenja ZJB, pa do donošenja ZN, u kojem periodu su se javni bilježnici u svom radu dokazali, pa je i zakonodavac prenio i druge poslove na njih, primjerice donošenje rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave.

Iz komparativnog prikaza vidljivo je da je Republika Hrvatska prva od država nastalih raspadom bivše Jugoslavije uvela javne bilježnike, te je prva prenijela nadležnost za vođenje ostavinskih postupaka na javne bilježnike. I ostale zemlje u regiji ili su uvele ili planiraju uvesti latinski tih notarijata, pa iskustva koja Republika Hrvatska ima na ovom području mogu im u značajnoj mjeri koristiti, kako bi izbjegli određene greške koje smo na ovom području imali. Samo kvalitetan i stručan rad javnih bilježnika u tim zemljama može dovesti do prenošenja nadležnosti na javne bilježnike i u području ostavinskih postupaka.

Knjige i članci**Pravni izvori**

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01.